

Studia Generalia 2009

TAITEIDEN KOHTAAMINEN

Helsingin yliopisto 12.3.2009, Porthania (Yliopistonkatu 3), klo 17.00–19.00

ELÄMYS TAITEESSA

Professori Yrjö Sotamaa
Pitääkö taiteen olla hyvää?

Käytän esitelmässäni taiteen käsitettä laajassa merkityksessä ja sisällytän siihen niin muotoilun, kuvataiteen, visuaalisen suunnittelun kuin taidekasvatuksenkin.

Kiinnostukseni ja työni ovat kytkeytyneet taiteen *hyödyllisyyteen*. Hyödyllisyydellä tarkoitetaan suomenkielessä *hyötyä tuottavaa, edullista ja tarpeellista*. Hyödyllisyys yhdistetään tässä ensisijaisesti *aineelliseen hyötyyn*, mutta myös *kauneuteen*. Erityisenä syynä kiinnostukseeni on ollut se, että Pro Arte Utili - *hyödyllisen taiteen puolesta* on ollut Taideteollisen korkeakoulun missio sen perustamisesta lähtien. Latinakielinen sana *Utili* viittaa tässä *utilitaarisuuden* käsitteeseen, jonka englantilaiset Jeremy Bentham, James Mill ja John Stuart Mill loivat 1800-luvun lopulla. Heidän mukaansa *hyvän ja oikean moraalisenä kriteerinä* on tekojen ihmisille tai ihmiskunnalle tuottama *nautinto tai onni*.

Veistokoulun, josta Taideteollinen korkeakoulu on kehittynyt, perustivat Helsingin Aleksanterin Yliopiston professorit Zacharias Topelius ja Carl Gustav Estlander (1871). He ymmärsivät *utilitaarisuuden* hieman laajemmin kuin Bentham, sekä isä ja poika Mill. Topeliukselle ja Estlanderille taideteollisuus oli *väline kansakunnan toimintaedellytysten parantamisessa*. He halusivat auttaa köyhää maata vaurastumaan ja kehittämään hyvinvointiaan. Suomalainen muotoilu onkin uskollisesti toteuttanut Topeliuksen ja Estlanderin pyrkimyksiä *auttamalla teollisuutta kansainvälistymään ja luomaan uutta työtä*.

Lähellä Topeliuksen ja Estlanderin ajattelua on 1900-luvun alussa Ruotsissa syntynyt *kauniimman arjen* filosofia, "*vackrare vardagsvara*", hyvin muotoiltujen käyttötarvikkeiden suunnittelu ja valmistaminen *tavallisille ihmisille*. IKEA on luonut kansainvälisen menetyksen laajentamalla tämän esteettisen ja eettisen ajatuksen koskemaan kaikkia ihmisiä, "*better everyday life for everybody*".

Amerikkalaisten Buckminster Fullerin ja Victor Papanekin 1960-luvulla esittämät kysymykset suunnittelijan vastuusta upposivat Pohjoismaissa suotuisaan maaperään. Papanek väitti "muotoilun raamatuksi" muodostuneessa kirjassaan "*Miljön och miljonerna*", että muotoilijan vastuu ulottui *kaunista arkea laajemmalle ihmisten todellisten ja ympäristön ongelmien ratkaisemiseen*. Fuller opetti ajattelemaan ongelmia *maailmanlaajuisessa mittakaavassa* ja tekemään vähemmästä enemmän, "*more with less*". Ihmiskunnan resurssit olivat rajallisia. Hyvän ja oikean kriteeriksi muodostui *sosiaalinen vastuu ihmisistä ja vastuu ympäristöstä*.

Hyvän käsite on muuttunut 1960-luvulta voimakkaasti ja esitelmäni kysyykin siksi "*Pitääkö taiteen olla (edellä kuvatussa mielessä) hyvää?*" Pohdin esitelmässä *tämän päivän hyvän kriteerejä* taiteessa ja voiko sellainenkin taide, joka herättää suuren yleisön keskuudessa *ristiriitaisia tunteita ja ahdistusta* olla moraalisesti hyvää. Hyvää esimerkiksi siksi, että taide pakottaa ihmiset *näkemään asiat uudella tavalla* tai siksi, että se *herättää eettistä keskustelua yhteiskunnan epäkohdista*? Voiko taide olla hyvää siksi, että se tarjoaa ihmisille välineen käsitellä *vaikeita ristiriitoja ja ahdistavia kysymyksiä*.

Suora lähetys ja videotallenteet internetissä, osoitteessa <http://video.helsinki.fi/studia/>.
Luentojen lyhennelmät ja luentosarjan ohjelma löytyy osoitteesta www.helsinki.fi/vst.
Luentosarjan luennot julkaistaan kirjana Vapaan sivistystyön toimikunnan julkaisusarjassa.
Tilaukset: (09) 191 58063 (toimisto), vst@helsinki.fi tai www.sivuilta www.helsinki.fi/vst.

Järjestäjä: Helsingin yliopiston vapaan sivistystyön toimikunta
Postiosoite: PL 27, 00014 HELSINGIN YLIOPISTO